

УДК 338.43

О. І. Шкуратов,

к. е. н., завідувач відділу економіки природокористування в агросфері, Інститут агроекології і природокористування НААН

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕРВІСУ

У статті розглядаються стан та проблеми розвитку підприємств аграрного сервісу. Досліджено сутність та особливості інноваційного розвитку підприємств аграрного сервісу та розроблено на цій основі відповідні пропозиції щодо вдосконалення їхнього функціонування.

The article reviews the status and problems of the enterprise agricultural service. Investigates contents and features innovative development of enterprises agricultural services and developed on this basis, appropriate proposals for improving their functioning.

Ключові слова: інновації, розвиток, агросервісні підприємства, аграрний сервіс, функціонування.

Key words: innovation, development, abroservisni enterprises, the agricultural service operation.

ВСТУП

На сучасному етапі функціонування ринкової економіки в Україні сервісні та аграрні підприємства потребують ефективного управління. В агро-сервісному підприємстві прояв його загальних рис відбувається через особливу, специфічну організацію, пов'язану з природним середовищем, сезонністю процесу виробництва і структурою виробничого обслуговування підприємств залежно від земельних і виробничих відносин, місцезональним земельних ділянок. Таким чином, проблема розвитку підприємств аграрного сервісу набуває особливої актуальності в галузях, що мають вагомий ресурсний потенціал, розвинену інфраструктуру, але переживають довготривалу економічну кризу, зумовлену трансформацією виробничих відносин. Відтак, питання подальшого розвитку підприємств аграрного сервісу та їх ефективного функціонування на інноваційній основі є досить актуальними і потребують подальших досліджень.

Проблемам функціонування підприємств аграрного сервісу присвячено наукові праці багатьох учених. Зокрема, це І. Агеєва, П. Гайдуцький, А. Заїнчковський, В. Зіновчук, О. Крисальний, М. Малік, П. Мосіюк, Г. Підлісецький, М. Хорунжий та ін. Вони розглядають теоретичні проблеми функціонування агросервісних підприємств, аналізують соціально-економічні умови їхнього функціонування, визначають шляхи їх подальшого

розвитку. Проте питанням інноваційного розвитку підприємств аграрного сервісу приділено, на наш погляд, недостатньо уваги, що визначило предмет дослідження цієї статті.

Метою статті є дослідження особливостей інноваційного розвитку підприємств аграрного сервісу та розроблення на цій основі відповідних пропозицій щодо вдосконалення їхнього функціонування.

Реформування агропромислового комплексу призвело до значного падіння сільськогосподарського виробництва, скорочення обсягів промислового виробництва, руйнування цілісної системи агропостачання й інженерно-технічного забезпечення. Непродумана приватизація агропостачальних та агротехсервісних підприємств, перепрофілювання їх діяльності призвели до знищення цілісної системи агротехсервісу. Тільки незначна частина підприємств зберегло свій профіль діяльності та адаптувалася до ринкових умов господарювання. Майже припинили свою діяльність ремонтно-відновлювальні підприємства, згорнулися науково-дослідні роботи, навчання і підвищення кваліфікації інженерно-технічних працівників, ремонтників, механізаторів. У таких умовах основні функції інженерно-технічного обслуговування перейняли на себе підприємства-виготоввачі та дилери з продажу вітчизняної і зарубіжної техніки. На даний час система агротехсервісу не

має системного комплексного характеру і не забезпечує ефективного якісного технічного обслуговування сільськогосподарської техніки [7, с. 134].

Основним завданням підприємств аграрного сервісу є надання сільськогосподарським товаровиробникам виробничих послуг для підвищення ефективності та прибутковості основних видів їх діяльності. До основних функцій підприємств аграрного сервісу належать: організація вивчення попиту на різні види товарів і послуг, динаміки споживчого ринку; реалізація різних видів товарів і послуг; визначення суспільно прийнятних цін на товари і послуги; боротьба з монополізмом у системі ціноутворення на сільськогосподарську продукцію; здійснення логістичних послуг; запобігання та боротьба з порушеннями паритету цін на товари та послуги. Вказані функції підприємств аграрного сервісу є різноплановими, оскільки, обслуговують різні етапи та ланки аграрного виробництва — від виробництва до реалізації аграрної продукції.

У процесі ринкових трансформаційних перетворень система ресурсного забезпечення та виробничого обслуговування сільськогосподарських товаровиробників зазнала якісних змін, зумовлених переходом від системи централізованого розподілу до функціонування на засадах підприємництва. Нині підприємства аграрного сервісу є найсуттєвішим джерелом задоволення потреби сільськогосподарських товаровиробників у більшості агросервісних послуг, яка характеризується як періодична, відносно забезпечена коштами та частково задоволена. Вирішення даного питання можливе тільки на базі технічного переозброєння агросервісних підприємств і зміцнення виробничого потенціалу всього агропромислового комплексу [4]. Необхідність технічного переозброєння зумовлюється також тим, що в умовах ринку і зростання конкуренції перед сільгоспвиробниками стоїть завдання впровадження нових технологій і виробництва нових видів продукції.

За останні роки значно погіршився рівень інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва, значно скоротилися основні виробничі фонди, а основні технологічні машини аграрного виробництва — трактори та комбайни — за станом на 2011 рік відпрацювали свій ресурс на 80—95%. Аналіз стану інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва показує, що за останні роки в аграрному виробництві спостерігається істотне скорочення кількості технічних засобів. Забезпеченість сільськогосподарських підприємств у 2010 році до рівня 1991 року становила: тракторами — 36 %, зернозбиральними комбайнами 38 %, бурякозбиральними комбайнами 31 %, кормозбиральними комбайнами 22 % [4; 7].

У попередні роки основною організаційною формою використання техніки були машинно-тракторні станції, механізовані загони, які комплектувались тяговими і робочими машинами сто-

совно агротехнічних потреб вирощування сільськогосподарських культур. Формування ринкового середовища в аграрній сфері суттєво вплинуло на організацію сервісного обслуговування техніки. Враховуючи значне скорочення парку сільськогосподарських машин та порушення принципів використання техніки й організації агротехнічних робіт, необхідно проаналізувати основні способи машиновикористання, режими роботи техніки та способи організації роботи машинно-технологічних станцій, загонів. Поглиблення економічної кризи, диспаритет цін на сільськогосподарську та продукцію виробничо-технічного призначення та відсутність коштів у сільськогосподарських товаровиробників призвели до значного скорочення парку сільськогосподарських машин. В умовах скорочення парку машин та недостатності коштів аграрні підприємства змушені здійснювати пошук нових форм машиновикористання.

В Україні на початку 1991 року функціонувало понад 340 машинно-тракторних станцій та понад 640 механізованих загонів. У результаті реформування аграрного сектора та прорахунків у його здійсненні відбулось значне зменшення парку сільськогосподарських машин, що призвело до руйнування матеріально-технічного забезпечення господарств і системи технічного обслуговування технічних засобів. У 2010 році зареєстровано 68 ремонтно-технічних підприємств, що спеціалізуються на ремонті зернозбиральних комбайнів, 137 підприємств виконують ремонти тракторів, 176 ремонтних майстерень з ремонту бурякозбиральних, кормозбиральних машин та іншої техніки [5, с. 268]. Технічні центри, машинно-технологічні станції і механізовані загони в кількісному та якісному складі досить різноманітні по окремих регіонах, найбільше їх у Запорізькій, Дніпропетровській, Київській, Хмельницькій областях, а найменше — в Житомирській, Закарпатській, Чернівецькій областях. На даний час в окремих областях функціонує 3—5, а в деяких по 1—2 технічних центрів з комплексного капітального ремонту та сервісного обслуговування сільськогосподарської техніки [1; 6].

Основним напрямом системного оновлення матеріально-ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки, його технічного переоснащення є інтенсифікація сільськогосподарського виробництва та сервісних послуг на основі розвитку інноваційної діяльності.

Для підвищення інноваційної активності агросервісних підприємств необхідним є: створення умов для зростання ринкового попиту на інновації в сільськогосподарському виробництві; сприяння розвитку конкурентного середовища, заохочення капіталовкладення в інновації; надання пріоритетної підтримки розвитку аграрної науки й освіти; забезпечення захисту інтелектуальної власності та підвищення якості робочої сили тощо [2, с. 187].

Досвід стимулювання інноваційної діяльності

в аграрному секторі свідчить, що значення інноваційної складової в розвитку економіки іноземних держав постійно посилюється, а активізацію інноваційної діяльності вони всебічно підтримують. Державна підтримка інноваційної діяльності в розвинутих країнах світу здійснюється через систему економічних механізмів, зокрема податкового та патентного регулювання. До основних елементів державної податкової підтримки інноваційної діяльності в зарубіжних країнах належить:

— відстрочення податкових платежів у разі виникнення додаткових витрат на інноваційні цілі;

— зменшення податку на суму приросту витрат на інноваційні цілі;

— звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів протягом декількох років;

— пільгове оподаткування дивідендів, отриманих за акціями фірм, які здійснюють інноваційну діяльність;

— зниження ставок податку на прибуток з метою спрямування резервних коштів на замовленні державою та спільні науково-дослідні й дослідно-конструкторські розробки;

— надання пільг за проектами, що виконуються за пріоритетними програмами;

— зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню, на суму вартості приладів й устаткування, переданих вищим навчальним закладам, НДІ та іншим інноваційним організаціям;

— вирахування з прибутку до оподаткування внесків до благодійних фондів, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій;

— зарахування частини податку з прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з подальшим використанням на інноваційні цілі.

У розробці та впровадженні інноваційної моделі розвитку в перспективі важливу роль буде відігравати науково-методичне забезпечення сільськогосподарських підприємств, яке здійснюється через науково-дослідні установи, вузи, служби науково-технічної інформації, консультаційні центри й організації, а також інші установи всіх форм власності та відомчої підпорядкованості [8, с. 60].

У результаті дослідження визначено, що відносно мала частка обслуговуваного ринку агросервісних послуг дозволяє характеризувати цей ринок як такий, що має перспективи до зростання і свідчить про значні потенційні можливості розширення пропозиції агросервісних послуг, що, в свою чергу, вимагає відповідних інноваційних рішень від виробників цих послуг. Тобто, незважаючи на нинішній руйнівний стан аграрного сектора економіки, має забезпечуватися поступальний інноваційний розвиток. Вітчизняний аграрний сектор визначається як один зі стрижневих у системі інноваційної діяльності, а сама діяльність має спрямовуватися на зміцнення його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках та досягнення сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Інноваційна діяльність є важливою складовою системи заходів щодо прискорення розвитку підприємств аграрного сервісу, підвищення його конкурентоспроможності й ефективності. Економічні відносини між наукою та виробництвом недостатньо налагоджені, повільно впроваджуються у виробництво наукові розробки. Оновлення сільськогосподарського виробництва новими сортами, технікою, технологіями стримує також низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників і недостатня інформованість їх щодо новітніх досягнень вітчизняної сільськогосподарської науки.

Інноваційний шлях розвитку підприємств аграрного сервісу є оптимальним для нашої держави на найближчу перспективу. Тому розвиток підприємництва в сфері аграрного сервісу на інноваційній основі є якісно новою формою інтеграції науки, виробництва і послуг, суть якої полягає в освоєнні, впровадженні та реалізації підприємницькими структурами різноманітних нововведень, розроблених за участю науково-дослідних інституцій.

Література:

1. Грановська В.Г. Адаптація аграрного сервісу до ринкових умов / В.Г. Грановська // Бізнес-навігатор. — Херсон, 2007. — Вип. 2. — С. 52—56.
  2. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України: монографія / О.І. Дацій. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 428 с.
  3. Задихіна О.Є. Інвестиційно-інноваційні моделі розвитку аграрного підприємництва / О.Є. Задихіна // Бізнес-навігатор. — 2009. — № 2. — С. 74—78.
  4. Камишанов В.В. Розвиток агротехнічного сервісу в умовах ринку / В.В. Камишанов, Т.В. Федуняк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/chembiol/nvnu/2010-146/10kv.pdf>.
  5. Кропивко М.Ф. Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використанням потенціалу аграрної науки / М.Ф. Кропивко, Т.С. Орлова // Економіка АПК. — 2007. — № 7. — С. 11—18.
  6. Степаненко Н.І. Потреба в послугах агросервісних підприємств як основа для формування їх товарної політики / Н.І. Степаненко // Таврійський науковий вісник. — 2008. — Вип. 57. — С. 266—274.
  7. Федорак В.І. Інвестиційне забезпечення інженерно-технічних послуг аграрного виробництва / В.І. Федорак // Інноваційна економіка. — 2011. — № 1. — С. 133—136.
  8. Федун І.А. Основні тенденції інноваційного забезпечення аграрної сфери економіки / І.А. Федун // АгроІнКом. — 2008. — № 11—12. — С. 60—62.
- Стаття надійшла до редакції 18.04.2012 р.*